

2009

NERE BORDA, HERNANIKO LORATEGI BOTANIKOA

Iñaki Sanz-Azkue eta Anaïs Mitxelena
(HERNANI 2009)

Argazkia: Jesús Mari Azkue.

Londreseko "Royal Botanic Gardens"-aren handitasunik edo eta "Orto botanico di Pisa"-ko lorategi botanikoaren historiarik ez duen arren, Hernanin bertan herritik aldendu gabe ere badugu landare eta zuhaitz berezietz gozatzeko aukera ematen digun txokoa. "Nere Borda" du izena eta Hernaniko Lorategi Botanikoa da.

LORATEGI BOTANIKOA HERNANIN

Koloradoko izeiak, palmondo kanariarrak, jukak, jasminak, pago gorriak... Nere Borda jardin botanikoak mota eta jatorri ezberdinetako landareak biltzen ditu eremu txiki baina erakargarrian. Herriaren erdigunetik 10 minutura, lorategia Latsunbe auzoko biribilgunearen alboan dago kokatua eta Hernaniko udalerriko ondare kultural eta naturalistikoaren katalogoan dago jaso.

Landareez gain, ordea, badira lorategia berezia egiten duten beste ezaugarri batzuk ere. Horietan azpimarragarrienetakoa jardinak berak duen diseinua da. Nere Bordakoa, lau eremu ezberdinez osaturiko lorategia da: lorategi ingelesa, basoa, lorategi klasikoa eta lorategi esperimentalak ditu. Hauetan guztietan aurkituko ditugun landareak identifikazio-txartel batekin hornituak daude, bisitariak zein espeziearen aurrean dauden jakin dezaten.

Eremu irekia edo lorategi ingelesa

Biribilgunetik gertuen dagoen parkearen zatia da. Gainontzekoak bisitatzeko ordutegi bat dagoen arren, lorategi ingelesa gunea irekia da, abiapuntura itzultzen den bide zirkular batez osatua eta mota askotako espezieez apaindua.

Zedro urdina, Himalaiako zedroa eta magnolioak dira, Kanarietako palmondoekin batera, lorategi in-

Argazkia: Jesús Mari Azkue.

geleseko zuhaitzik esanguratsuenak. Hauen babesean zuhaixka eta loreak aurkituko ditugu, hauek ere kanpotik ekarriak.

Basoa

Zuhaitz handi eta zuhaixkez osaturiko gun e itzaltsua da. Lorategiaren iparraldean dago kokaturik eta haize babesgarri lanak egiten ditu.

Bertan, bide baten alde bietara izei gorriak, intsinis pinuak eta erramu orbandunak nagusitzen dira. Baina agian bide ertzean aurki daitekeen intsinis pinuetako bat da guztietatik aipagarriena.

Hernaniko Udalak, 2003. urtean, ale hau Zuhaitz Bezeien Katalogoan sartzeko eskaera egin zuen. Izan ere dituen dimentsioak apartekoak dira, 25 metroko altuera eta ordurarte Gipuzkoan ezagutzen zen enbor-perimetro lodiena (441 cm) baititu.

Lorategi klasikoa

Lau zatitan banaturiko karratu itxurako eremua da. Bertan Kanarietako palmondoak dira gehien ikusten direnak. Bide ertzean, aldiz, ezpelak eta basaerramuz

osaturiko tontorkak azaltzen dira, lorategi klasikoa modu erakargarri batean apainduz.

Lorategi esperimental e (eremu didaktikorako erabilia)

Garai bateko atsedenekua da. Egun jarduera parte-hartzaileak eta didaktikoak egiteko prestatua dago. Ur-landareak dituen putzuaz gain, bada aldizkako landaketa aldagarriak egiteko gun e bat ere, baita informazio taulak jartzeko horma-markesina bat ere.

HALLE-TARREN LORATEGI PRIBATUTIK HERNANIKO PARKE BOTANIKORA

2000. urtean Hernaniko Udalak lorategia erosi zuen arte, egun Nere Borda dena jatorri alemaniarreko Halle senar-emazteena izan zen. Parkearen alboan dagoen etxebizitzan bizi ziren eta gaur parke botanikoa dena euren lorategi pribatua izan zen. Baina Udalak lorategia erosi zuenerako jardina dagoeneko diseinaturik zegoen eta kanpotik ekarritako espezie asko bertan zeuden landatuak.

Guzti honek zer pentsatu eman zigun. Jardina diseinatu zuen lorategiei zein botanikari buruzko eza-

Intsinis pinua. Argazkia: andreka35.

gutza handia eduki behar zuen... Izan ere, ekarritako landare arrotzak euren baldintzetatik kanpo landatzea eta haztea ez zen lan erraza. Are gehiago, lorategiak zuen itxurak, egileak landareekiko ezagutza eta afizio handia zituela adierazten zigun eta baita dirua horretan gastatzeko aukera ere!

Hau honela izanik, Kurt Halle (senarra) eta Lidia Hallerentzat (emaztea) lan egindako bi hernaniarrekin elkartzearabaki genuen.

Lidia Halle, lorategi botanikoaren ama?

Maria Pilar Carrerak Halle-tarrek Orkolagan zuten lantegian lan egin zuen urte askoan. Mantilak eta errezelak egiten zituzten bertan eta Kurt Halle zen bertako nagusia. Hau dela eta senar-emazteen artean Kurt bera, fabrikako nagusia, izan zen hoberen ezagutu zuena.

Patxi Apezetxeak, aldiz, Lidia Halle emaztea ezagutu zuen. Nere Bordako jardinarean lorategiaren mantentzen eman zuen 20 bat urtez Halletarren jabetasunean zenean. Bertara astean 3-4 egunez joaten zen lau orduz lan egitera.

Kurt eta Lidia Halle II. Mundu gerrarekin batera azaldu ziren Hernanin. Biak ala biak alemaniarrak baziren ere senarra jatorri judutarrekoa zen. Maria Pilarrek adierazi digunaren arabera Halle-tarrak Plaza Berrian bizi izan ziren lehendabiziko urteetan, beranduago egun jardine botanikoa dagoen etxera joan baziren ere.

Loreei buruz hitzegitean, ordea, Lidia Halleren izena da azaltzen dena. Gogoan ditu Maria Pilarrek Lidiak fabrikaren kanpoaldean zituen loreak. "Oso jardinezalea zen emaztea" dio Maria Pilarrek. "Berak (Kurt Hallek) nahiko lan zuen fabrikarekin" dio.

Patxik berak ere, hasieratik baieztatu digu Maria Pilarrek aipatutakoa. Lidia Halleri izugarri gustatzen zitzaizkion loreak eta "jardine emazteak berak diseinatu zuen". Patxi lorategian lanean hasterako landare gehientsuenak landaturik zeuden jada, orain kiroldegia dagoen lekuan zeuden pinuak izan ezik: "hauetariko batzuk guk geuk landatu genituen lorategian" dio.

Nabaria da Patxik ordu asko sartu zituela bertan lanean, oraindik ere buruz zenbatzen dizkigu eremu bakoitzeko zuhaitzak. "Jardine oso txukun edukitzea gustatzen zitzaion señora-ri, belar txarrik gabe! Eta halaxe ibiltzen nintzen ni, belarrak banaka kentzen, magnolioei piramide forma ematen..."

Senarra eta alaba hil zitzaizkionean, Lidia bakarrik geratu zen eta bere bizia eta ilusioa lorategian jarri zituen. Jana edo eta arropan diru askorik ez zuela gastatuko baina lorategian dirua uzteak ez ziola inporta ere esan izan zion Patxiri behin baino gehiagotan.

Lidiak landareekiko zuen ezagutza eta pasioari esker bere jardine botaniko propioa diseinatu zuen etxean bertan. 2000. urtetik hona ordea bere lorategia zena, bisitatu nahi duen ororentzat dago irekia "Nere Bordako Jardine Botanikoa" izenpean. Lidiak, zoritxarrez, ez zuen halakorik ezagutu.

Lorategi botanikoak eta euren garrantzia espezie mehatxatuen kontserbazioan

Parke edo lorategi botaniko bat landareak, batez ere iratze, landare loredunak eta zuhaitzak dituen gune bat da. Baina lorategi arruntetan ez bezala, jardine botanikoetako landareak ikerketarako, kontserbaziorako eta hezkuntzarako hazten dira.

Ezagutzen den zaharrena XVI. mendekoa da, 1543an Pisako Unibertsitateak medikuntzarako erabiltzen

Hernaniko Parke Botanikoa

Orduetgia Horario
 NEGUAN Inbimno: 9:00 - 18:30
 UDAN Verano: 9:00 - 20:00
 EGUNERO IREXITA DAGO. Abaita tozoz los dias

ZATUZ
 EZAGUTZERA,
 HURBIL ZATITEZ
 VEH A
 CONOCERLO
 ACERCATE

A Ereinu irekiak, Lorategi ingeleasa
Zona abierta: Jardín Inglés

B Basoa
Bosque

C Lorategi klasikoa
Jardín clásico

D Lorategi esperimentala, Ereinu didaktikoa
Jardín experimental, Área didáctica

1. SARRERA NAGUSIA, Informazio-taula
Acceso principal, Panel informativo

2. Zuhaitz katalogatua
Árbol catalogado

3. Palmontdoen birbilgunea
Releón de los palmeles

4. Urmaela
Estanque

5. Informazio-norma
Muro para paneles informativos

6. Nere Borda ebosa
Vila Nere Borda

7. Latsunibeko birbilgunitik sarrera
Acceso desde la plaza de Latsunbe

Sarreri Nagusia
Acceso principal

HERNANIKO MAPA
Mapa de Hernani

Latsunibeko birbilgunitik sarrera
Acceso desde la plaza de Latsunbe

A 10 MINUTOS DEL CENTRO

Un parque que une la riqueza botánica y el diseño.

Variedad de coníferas, el que posiblemente sea el pino más grande de Guipúzcoa, árboles de hoja caduca, flores de temporada con vivos colores, un estanque, ranitana, pecescollos...

Caminos pavimentados con colores y materiales diferentes, baños de madera y de piedra...

5.685 m² para gozar con la familia, para relajarse, para dar un paseo, para admirar la naturaleza, para dar rienda suelta a la imaginación...

HERRIAREN ERDIGUNETIK 10 MINUTUTARA

Aberastasu botanikoa eta diseinua elkartzen dituen parkea.

Konifera ezberdinak, Gipuzkoan dagoen pinurik handiena izan daitekeena, hosto galkorreko zuhaitzak, denboraldiko kolore bizidun loreak, urmaela, neruifreak, arraitxoak...

Kolore eta material ezberdinetako hariauzo gaitzadutako bideak, egurrezko eta harritzko aukiak...

5.685 m² familiarekin gozatzeko, lasai egoteko, paseo bat emateko, natura miresteko, irudimena askatzeko...

Lorategiaren eta etxearen ikuspegi orokorra 1968 urtean.

ziren landareak ikertzeko sorturikoa. Egun, ordea, lorategi botanikoak mundu osoan zehar barreiatuak aurkitzen dira eta Kontserbaziorako Lorategi Botanikoen Elkarte Internazionala (BGCI) taldeak esaterako mundu osoko 800 kide (lorategi botaniko) biltzen ditu.

Lorategi botanikoek oso funtzio garrantzitsuak bete izan dituzte historian zehar eta egun ere hori bera egiten dute. XVIII. mendean, adibidez, esplorazio-bidaietatik ekarritako landareak beren jatorriko lurraldetik kanpo aklimatatzeko erabiltzen zituzten gune hauek. Egun, aldiz, turismo berdea erakartzeko ez ezik, jardine botanikoek funtzio oso garrantzitsuak betetzen dituzte landare espezie mehatxatuen kont-

serbazioan, hauekin erlazionaturiko ikerketetan edo eta ingurugiro-hezkuntzan.

Baina jardine botanikoetara ekartzen diren kanpoko landareekin ere arduraz jardun behar da. Izan ere, hauetara ekarritako landare batzuen haziak ingurune naturalera zabaltzen dira hemengo klimara egokituz eta landare exotiko inbaditzaile bihurtuz. Hau dela eta, egun, landare hauetariko asko arrisku-tsuak suertatu daitezke ekosistema eta flora autoktonoarentzat.

Euskal Herrian bertan hainbat lorategi botaniko dira: Barakaldon eta Gasteizen esaterako. Baina gertutasunagatik agian Iturrarango lorategi botanikoa da

Eskerronak:

Maria Pilar Carrera Vera eta Patxi Apezetxea Navarroi, baita beraien senar eta emazteari euren etxean eskuzabaltasun eta goxotasun osoz hartu gintuztelako.

Bestalde, ez genituzke eskertu gabe utzi nahi Ines Sarasua eta Agustin Sanz, lorategiaren jatorriari buruzko informazio bila noraezean ginenean bidea argitu zigutelako.

ezagunena gure artean. Gipuzkoako Aia herrian Pagoetako Parke Naturalaren barruan dagoen 10 ha-ko gune honek 2.400 landare ditu eta espezie atzerritar zein autoktonoekin osatua dago. Horrez gain, Euskal Herriko landare mehatxatuen bilduma bat du eta ibilbide batzuk ditu diseinatuak mota ezberdineko hainbat zuhaitz ikus daitezkeelarik bertan, bakoitza bere etiketaz identifikaturik.

Zein da Nere Bordaren funtzioa Hernanin? Nere Borda Parke Botanikoa Hernaniko turismo berdeari bultzada emateko tresna paregabea da, eta ere berean herritarroi ingurumen-hezkuntza lantzeko ez ezik, atsedena, aisia eta lasaitasunaz gozatzeko aparteko txokoa eskaintzen digu.